

Bonaire National Marine Park (BNMP) op weg naar werelderfgoed

Jenny Cremer & Erik Meesters
Rapport C140/12

IMARES Wageningen UR

Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies

Oprachtgever:

Ministerie van Economische Zaken,
Directie Natuur en Biodiversiteit,
t.a.v. mevr. ing E.W.A van Zijl-Itz
Postbus 20401,
2500 EK Den Haag

Bas code: BO-11-011.05-000-IMARES-2

Publicatiedatum:

December 2012

IMARES is:

- een onafhankelijk, objectief en gezaghebbend instituut dat kennis levert die noodzakelijk is voor integrale duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van de zee en kustzones;
- een belangrijke, proactieve speler in nationale en internationale mariene onderzoeksnetwerken (zoals ICES en EFARO).

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voorheen Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) binnen het Beleidsondersteunend onderzoek in het kader van programma BO-11-011.05-000-IMARES-2.

P.O. Box 68
1970 AB IJmuiden
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 26
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

P.O. Box 77
4400 AB Yerseke
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 59
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

P.O. Box 57
1780 AB Den Helder
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)223 63 06 87
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

P.O. Box 167
1790 AD Den Burg Texel
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 62
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

© 2012 IMARES Wageningen UR

IMARES is onderdeel van Stichting DLO
KvK nr. 09098104,
IMARES BTW nr. NL 8113.83.696.B16

De Directie van IMARES is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van IMARES; opdrachtgever vrijwaart IMARES van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

A_4_3_1-V12.3

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1 Inleiding.....	5
2 Kennisvraag.....	7
3 Inhoud nominatie	8
4 Voorwaarden vooraf	9
5 Drie trajecten.....	11
Traject 1: Beheer en bestuur.....	11
Traject 2: Nominatieprocedure.....	12
Traject 3: Inhoud van de nominatie.....	13
6 Financiën en ondersteuning.....	16
7 Kwaliteitsborging	17
8 Referenties	18
9 Verantwoording	19
Bijlage 1. Overzicht organisaties	20
Bijlage 2. Overzicht contacten.....	21

Samenvatting

Het Bonaire National Marine Park (BNMP) staat sinds 2011 op de Nederlandse Voorlopige lijst van het Werelderfgoed. Dit betekent dat een nominatie kan worden ingediend om als natuurlijk werelderfgoed erkend te worden. In dit rapport wordt beschreven welke stappen nodig zijn om tot een nominatie voor de status van werelderfgoed te komen.

De 'Outstanding Universal Value' (datgene wat het gebied wereldwijd uniek maakt) moet worden aangetoond. Hierbij zijn drie aspecten van belang:

1. Het gebied moet voldoen aan minimaal één van de vier door UNESCO gestelde criteria voor natuurlijke werelderfgoederen;
2. Het gebied moet voldoen aan condities voor integriteit;
3. Het beheer van het gebied moet voldoende zijn om de kwaliteit van het ecosysteem van het BNMP veilig te stellen voor de komende generaties.

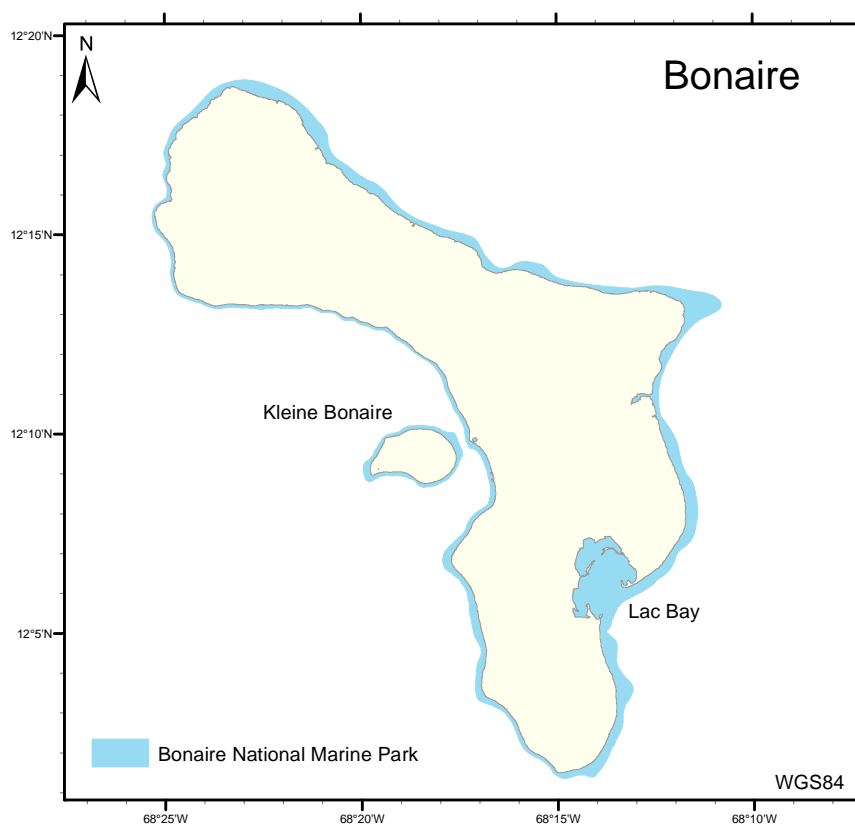
Verder moet het gebied en haar OUV worden vergeleken met vergelijkbare werelderfgoed gebieden en met vergelijkbare gebieden elders in de wereld door middel van een Comparative Analysis.

De hele procedure is in dit rapport samengevat in een schematisch stappenplan. Omdat er zware eisen gesteld worden aan de nominatie zijn in dit stappenplan ook beslismomenten aangegeven waarop aan bepaalde voorwaarden voldaan moet zijn om verder te gaan met de aanvraag (zogenaamde 'go/no-go' momenten).

Aangezien de hele procedure de nodige financiële middelen vraagt, moet min of meer zeker zijn dat de nominatie haalbaar lijkt voordat aan de verschillende onderdelen van de nominatie begonnen wordt.

1 Inleiding

In 2011 heeft Nederland een herziene Voorlopige Lijst ingediend van culturele en natuurlijke erfgoederen die in de komende jaren zullen worden voorgedragen voor opname in de Lijst van het Werelderfgoed. De selectie van 10 erfgoederen is tot stand gekomen na advies door de Commissie Herziening Voorlopige Lijst Werelderfgoed (CLVW) (12). Opname op de Voorlopige Lijst is de eerste noodzakelijke stap om tot een werelderfgoednominatie te komen. Een van de opgenomen erfgoederen is het Bonaire National Marine Park (BNMP) (8), een natuurlijk erfgoed (figuur 1). Het gebied bestaat uit een beschermd zeegebied van ongeveer 27 km² langs de gehele kust van Bonaire, het eiland Klein Bonaire met omliggende kustwateren en Lac Bay, een lagune met mangroves en zeegras. Klein Bonaire en Lac Bay zijn daarnaast op basis van hun internationale waarde als 'wetland' ook aangewezen als Ramsar gebieden (13).

Figuur 1 De ligging van het Bonaire National Marine Park.

Het toekennen van de status van werelderfgoed aan een gebied is gebaseerd op de omschrijving van de Outstanding Universal Value (OUV). Deze beschrijft datgene wat het gebied zo bijzonder en uniek maakt in de wereld.

De voorlopige Statement of Outstanding Universal Value (SoOUV) en de toetsing aan twee criteria, op basis waarvan het BNMP op de voorlopige lijst is gezet, zijn (2):

Justification of Outstanding Universal Value:

'The unique combination of species makes the coral reefs of the Caribbean outstanding. The coral reefs and mangroves are well conserved and have high biodiversity. At the World Heritage Marine Biodiversity Workshop in Hanoi, Vietnam, Bonaire's marine biodiversity was unanimously recognized as having outstanding universal value'. (3)

Criterion vii: *The flora and fauna of the Bonaire Marine Park are extremely varied and well conserved.*

Criterion ix: *The excellent state of conservation of the ecosystems has major significance for the entire region. The sea current transports larvae to other islands, replenishing the species there. The site has more reef fish than elsewhere in the Caribbean region, and also more species'.*

Statements of authenticity and/or integrity :

'The Bonaire Marine Park has outstanding universal value: the coral reefs, seagrass meadows and mangroves are in superb condition. Its coral reefs are the least degraded in the entire Caribbean Sea'

In 2002 is in Hanoi de World Heritage Marine Biodiversity Workshop gehouden (3). Tijdens deze workshop zijn mariene gebieden aangewezen als potentiële Marine World Heritage sites. Dit zijn gebieden die belangrijk zijn in hun regio door de hoge of bijzondere biodiversiteit. Er zijn daarbij drie niveaus aangegeven: de A, B en C lijst. De koraalriffen van Bonaire en Venezuela zijn ingedeeld bij de A lijst (de hoogste). Beschrijving van de A lijst: *'Areas, that the group of experts unanimously recognized to be of Outstanding Universal Value (OUV) in terms of their tropical coastal, marine and small island biodiversity attributes. The experts recommend that, as a matter of high priority, the State Parties consider nominating sites from these areas onto the World Heritage List'.*

Dit toont aan dat de koraalriffen van Bonaire internationaal hoog staan aangeschreven, wat ook blijkt uit een vergelijkende wetenschappelijke publicatie (10).

Om bovenstaande redenen heeft Nederland het Bonaire National Marine Park (BNMP) op de Voorlopige Lijst opgenomen. In eerste instantie zou het een gezamenlijke aanvraag van Bonaire en Venezuela zijn, maar uiteindelijk heeft Nederland besloten het BNMP zelfstandig op te nemen. De volgende stap is om de definitieve status te verwerven. Daar is een gedegen onderbouwing voor nodig en zullen een aantal noodzakelijke stappen gezet moeten worden. Dit rapport beschrijft de route ('roadmap') die gevolgd dient te worden om tot deze (definitieve) nominatie te komen.

2 Kennisvraag

In juni 2012 heeft het Ministerie van EL&I bij IMARES de volgende helpdeskvraag neergelegd:

Hoe kom ik tot een acceptabele aanvraag voor het Bonaire onderwaterpark als UNESCO werelderfgoed in 2013?

De aanleiding voor deze vraag was de plaatsing van het Bonaire onderwaterpark op de Voorlopige Lijst.

3 Inhoud nominatie

De aanvraag om op de werelderfgoedlijst te worden geplaatst bestaat uit een aantal documenten:

1. **Het nominatiedossier** (6), dat strikt volgens de aanwijzingen moet worden opgesteld. Belangrijke hoofdstukken in dit document zijn de beschrijving van het gebied ('Description of the Property'), de motivering en omschrijving van de unieke waarde (Outstanding Universal Value (OUV)) (beide in 'Justification of the Property') en het beheer van het gebied ('Protection and Management'). Het dossier bestaat uit de volgende hoofdstukken:
  1. *Identification of the Property*
  2. *Description of the Property*
  3. *Justification for Inscription*
  4. *State of conservation and factors affecting the property*
  5. *Protection and Management*
  6. *Monitoring*
  7. *Documentation*
  8. *Contact Information of responsible authorities*
  9. *Signature on behalf of the State Party(ies)*
2. **De vergelijkende studie ('Comparative Analysis')**: dit is een studie waarbij het te nomineren gebied wordt vergeleken met vergelijkbare bestaande werelderfgoed gebieden en met overige gebieden elders in de wereld. Uit deze studie zal moeten blijken hoe bijzonder de OUV van het BNMP is op schaal van de hele wereld. De Comparative Analysis maakt deel uit van de justification, wordt meestal vroegtijdig in het traject opgesteld en vormt een essentiële bouwsteen voor het nominatiedossier.
3. **Het beheerplan van het Bonaire Marine National Park**: zoals het op het moment van aanvragen actueel is en wordt uitgevoerd.

Het beheerplan van het Bonaire Marine National Park kan als bijlage worden beschouwd bij het nominatiedossier. Deze bijlage is een vereiste bij de nominatie (zie hierover hoofdstuk 5, traject 1).

4 Voorwaarden vooraf

In 2011 hebben de staatsecretarissen van EL&I en OCW in brieven aan de Tweede Kamer (14) en aan Unesco (15) aangegeven dat tot 2015 voor drie van de tien voorlopige werelderfgoederen een nominatiedossier zal worden ingediend. De overige zeven, die na 2015 aan de beurt komen, zullen eerst nog aan een haalbaarheidstoets worden onderworpen voordat tot het starten van de nominatieprocedure wordt overgegaan. Het Bonaire National Marine Park (BNMP) hoort tot de overige zeven voorlopige werelderfgoederen.

Er is een aantal voorwaarden waaraan moet worden voldaan voordat de feitelijke procedure om tot een nominatieaanvraag te komen kan worden gestart.

Het nominatiedossier moet, naast een beschrijving van de OUV en een vergelijkende studie van het BNMP met vergelijkbare werelderfgoed gebieden, ook een beheerplan van het gebied bevatten. Dit beheerplan moet er voor zorgen dat de toekomst van het gebied voor wat betreft haar ecologische waarde en functioneren veilig gesteld is. Het is voorwaardelijk dat bij het indienen van de aanvraag het beheerplan geïmplementeerd is.

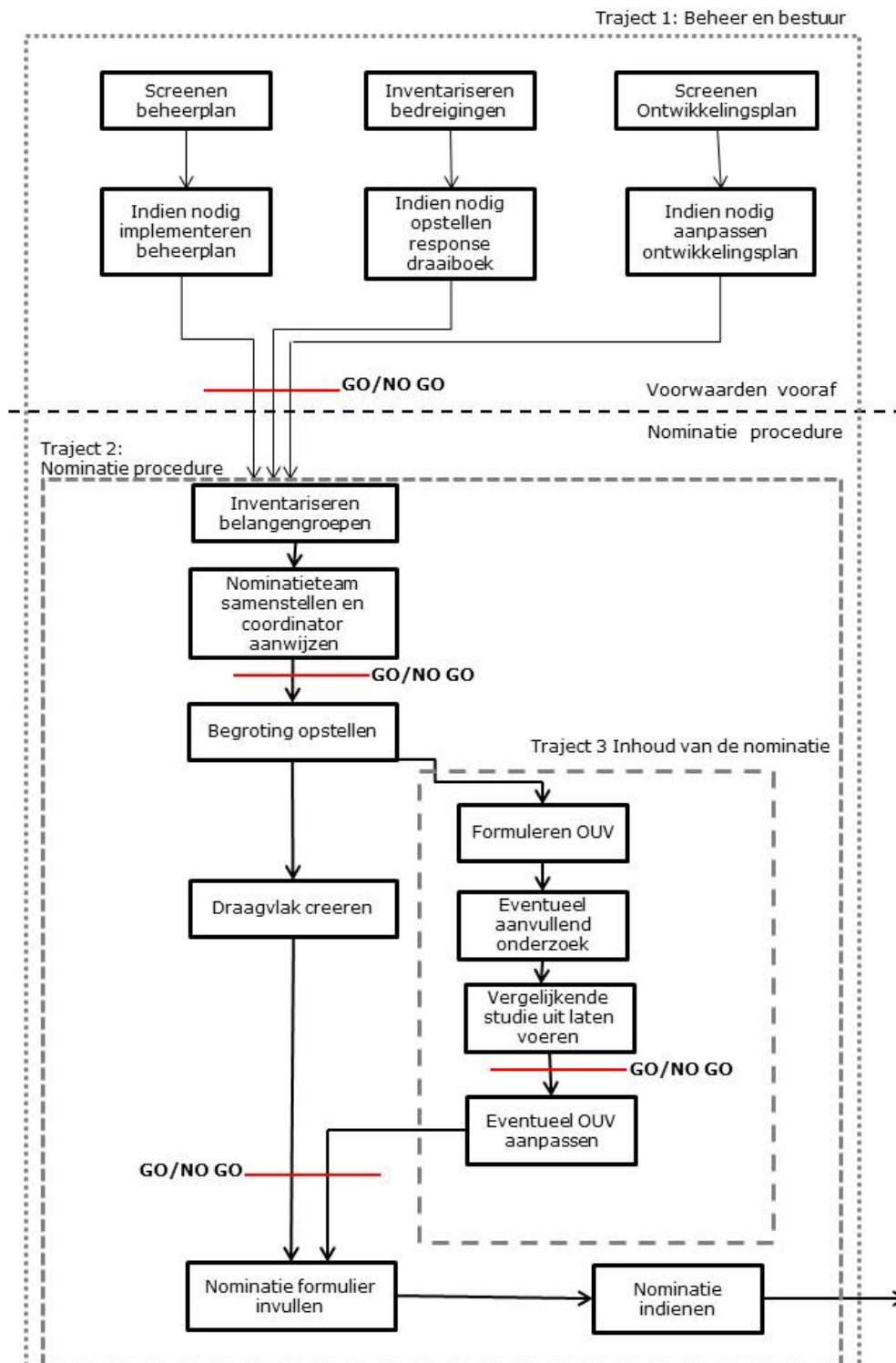
In het park liggen twee gebieden, Klein Bonaire en Lac Bay, die beide zijn aangewezen als Ramsar site (18). Mogelijk zijn voor deze gebieden al beheerplannen opgesteld, op basis van voorwaarden die Ramsar stelt. Van Lac Bay is bekend dat de hoge begrazingsdruk door loslopend vee rondom het gebied voor problemen zorgt. Hierdoor spoelt er versneld sediment de baai in waardoor de baai in hoog tempo dicht slibt en de mangroves afsterven. Dit probleem zou bijvoorbeeld in het beheerplan aangepakt moeten worden. Ook de druk van het cruisetoeerisme moet de draagkracht van het ecosysteem niet te boven gaan.

In het gebied zal, indien dat nog niet is gebeurd, een draaiboek voor de bestrijding van mogelijke rampen opgesteld moeten worden. De aanwezigheid van olieopslagbedrijf BOPEC zo dicht bij het BNMP (feitelijk in het gebied) maakt in ieder geval een responsdraaiboek in geval van een olieramp noodzakelijk. Ook de aanwezigheid (of snelle aanwezigheid) van een olie-opruimingsvaartuig moet overwogen worden. Daarnaast zal gekeken moeten worden naar andere mogelijke situaties met (potentieel) negatieve gevolgen voor het BNMP, die adequaat bestreden of voorkomen moeten kunnen worden.

Tenslotte is het van belang dat er ook vanuit de lokale overheid draagvlak is. Tevoren moet aangegeven worden, en zo mogelijk in het eilandelijk ontwikkelingsplan opgenomen, wat wel en niet in het BNMP toegestaan wordt. In de lokale regelgeving moet afgesproken worden voor welke ingrepen een Milieu Effect Rapportage (MER) nodig is. In het huidige ontwikkelingsplan (5) wordt het mogelijk gemaakt dat er op tien verschillende plekken pieren in zee kunnen worden aangelegd ten behoeve van het toerisme. Dit lijkt op gespannen voet te staan met het voornemen om het BNMP te nomineren als werelderfgoed. Ook zaken als riolering en de aanleg van een waterzuiveringsinstallatie, waarmee de waterkwaliteit van het kustwater in goede staat gehouden wordt, moeten bij de aanvraag betrokken worden.

Samenvattend kan gesteld worden dat de volgende voorwaarden op orde moeten zijn:

- De OUV moet aantoonbaar zijn. Er is een vergelijkende studie ('Comparative Analysis').
- Wettelijke bescherming en feitelijk beheer zijn goed geregeld en aantoonbaar middels een beheerplan voor het BNMP
- Bestuurders staan achter de nominatie.
- Een eilandelijk ontwikkelingsplan en lokale regelgeving moeten zijn opgesteld zodanig dat ontwikkelingen die het BNMP negatief zouden kunnen beïnvloeden worden voorkomen.
- Draaiboek(en) voor rampscenario's die het BNMP zouden kunnen bedreigen moeten zijn opgesteld.

Figuur 2. Schematische weergave van de te nemen stappen om tot een definitieve nominatie te komen. Een GO/NO GO moment is een punt waarop geëvalueerd wordt of de nominatie kan worden voortgezet. Zie hoofdstuk 5 voor een verdere toelichting op de onderdelen.

5 Drie trajecten

In Figuur 2 zijn de stappen, zoals in dit hoofdstuk beschreven, schematisch weergegeven. Om te garanderen dat de nominatie succesvol zal zijn, moeten drie deels parallel lopende trajecten positief afgesloten worden. Voor het eerste traject (Beheer en Bestuur) geldt dat dit voor een deel moet zijn uitgevoerd voordat met het daadwerkelijke nominatieproces kan worden begonnen. Overwogen kan worden om bij de start van dit project het nominatieteam al samen te stellen en de coördinator aan te wijzen zodat deze ook dit traject kan aansturen.

Traject 1: Beheer en bestuur

Actie	Uitvoeren door:	Opmerkingen
1. Mogelijke bedreigingen onderzoeken en zo nodig implementeren van response draaiboek	Lokale overheid i.s.m. STINAPA	Opstellen response draaiboek(en)
2. Beoordelen huidige beheer van BNMP	Een onafhankelijke instantie, eventueel samen met STINAPA	Zo nodig bijstellen
3. Implementeren passend beheer plan BNMP	STINAPA	GO/NOGO moment
4. Draagvlak lokale bestuurders	Lokale overheid op Bonaire	Aanpassen ontwikkelingsplan

Toelichting:

1. Mogelijke bedreigingen onderzoeken

Er kunnen zich omstandigheden voordoen die, indien niet tijdig onderkend of bestreden, ernstige negatieve gevolgen kunnen hebben voor het gebied. Met een olieopslagbedrijf (BOPEC) zo dicht in de buurt zijn dit soort situaties niet ondenkbaar (b.v. het olielek op Curaçao, 2012(17)). Er is door het ministerie van I&M in 2011 onderzocht in hoeverre Bonaire en de andere eilanden in staat zijn een eventueel olie incident te bestrijden (11). Een verdere inventarisatie van mogelijke schadelijke situaties en het opstellen van response draaiboeken zijn noodzakelijk. Ditzelfde geldt ook voor ontwikkeling op het land die effecten op de zee kunnen hebben.

2. Beoordelen huidige beheer van BNMP

Voor de toekenning van de status van werelderfgoed moet UNESCO ervan verzekerd zijn dat minimaal de huidige staat van het gebied voor de komende generaties gewaarborgd kan worden. Daarvoor is een beheerplan nodig dat daar zorg voor draagt en dat op het moment van aanvraag geïmplementeerd is en daardoor zijn kwaliteiten heeft bewezen. Dit blijkt uit de Operational Guidelines(6): *'An appropriate management plan or other management system is essential and shall be provided in the nomination. Assurances of the effective implementation of the management plan or other management system are also expected. Sustainable development principles should be integrated into the management system'*. Het huidige beheer en beheerplan moet getoetst worden aan de criteria die UNESCO stelt. Ook de resultaten van punt 1 (bedreigingen) moeten in deze toets worden meegenomen. In de Operational Guidelines staan deze criteria beschreven.

3. Implementatie (eventueel aangepast) beheerplan BNMP

Op basis van punt 1 zou een mogelijke uitkomst kunnen zijn dat het beheer bijgesteld moet worden. Dat betekent dat er nieuwe richtlijnen ten behoeve van het beheer geformuleerd moeten worden. En wel op een dusdanige manier dat het, eenmaal geïmplementeerd, aan de UNESCO eisen voldoet. Een passend

beheerplan is essentieel voor de nominatie, het moet worden meegestuurd, daarom is dit ook een GO/NO-GO moment. Indien het niet mogelijk blijkt een beheerplan in te voeren dat aan de eisen voldoet, heeft het indienen van een nominatieaanvraag geen zin.

4. Draagvlak van lokale overheid. Een stevig draagvlak van de lokale overheid is nodig om een nominatie voor de status van werelderfgoed te ondersteunen (zie hoofdstuk 4). Nieuwe ontwikkelingen in het BNMP zouden via een MER getoetst moeten worden, het is aan de lokale overheid om daar zorg voor te dragen.

Traject 2: Nominatieprocedure

Actie	Uitvoeren door:	Opmerkingen
1. Overzicht belangengroepen samenstellen (zie bijlage 1)	Lokale overheid Bonaire, eventueel in overleg met EZ	Bekend maken van initiatief onder bevolking. Mogelijkheid om inspraak te geven, etc.
2. Nominatieteam samenstellen en aanstellen coördinator	Lokale overheid, in overleg met belanghebbenden	GO/NO-GO moment: Indien er geen team met voldoende draagvlak samen te stellen is, moet misschien besloten worden om te stoppen.
3. Begroting opstellen	Nominatieteam en coördinator	
5. Draagvlak creëren bij bevolking	Nominatieteam	Opzetten en starten mediacampagne
6. Aansturen inhoudelijke nominatie (zie traject 3)	Coördinator, in (regelmatig) overleg met het nominatie team	
7. Organiseren van activiteiten ter ondersteuning van de nominatie,	Coördinator samen met het Nominatieteam	

Toelichting

1. Overzicht belangengroepen samenstellen

Alvorens gestart wordt met de procedure moet een lijst van belanghebbenden opgesteld worden (zie bijlage 1) om uit te nodigen op de eerste bijeenkomst waar de intentie voor de nominatie bekend wordt gemaakt. Hier kan ook het verdere verloop van de procedure uitgelegd worden en de eerste publieke aankondiging gedaan worden om het initiatief bredere bekendheid te geven onder de bevolking.

2. Nominatieteam samenstellen en aanstellen coördinator

Uit de belangenorganisaties zal een evenwichtig team samengesteld moeten worden. Om een dergelijk team werkbaar te houden zal mogelijk niet iedere organisatie persoonlijk vertegenwoordigd kunnen zijn. In dat geval is het van belang dat die organisaties zich door een andere organisatie kunnen laten vertegenwoordigen. De samenstelling van het team is ook afhankelijk van de beoogde sitemanager: de overheid, STINAPA of beiden.

Ten behoeve van het goed laten verlopen van het nominatieproces moet er een organisatie of een persoon aangewezen worden als coördinator. Dit zou een taak voor de overheid kunnen zijn, maar ook organisaties als de Dutch Caribbean Natural Alliance (DCNA) of WolfsKater International Consultancy Services (WKICS) zouden deze rol kunnen spelen. Belangrijk is vooral dat de coördinator het vertrouwen heeft van alle partijen.

Traject 3: Inhoud van de nominatie

Actie	Uitvoeren door:	Beslissing
1 Formuleren Outstanding Universal Value	Door Nominatieteam aangewezen experts en specialisten.	
2 Voorbereiding Comparative Analysis (CA)	Door Nominatieteam aangewezen experts	Indien nodig, aanvullende onderzoeken opstarten
3. Uitvoeren Comparative Analysis	Door Nominatieteam aangewezen experts	Na uitvoering van deze studie: GO/NO-GO moment. Als de OUV niet voldoende blijkt en niet bijgesteld kan worden, kan de nominatie niet doorgaan
4. Eventueel bijstellen OUV	Door Nominatieteam aangewezen organisatie	Na bestudering van de CA door nominatieteam
5. Invullen nominatiedossier volgens de Operational Guidelines (opgude11.pdf (6))	Nominatieteam	GO/NO-GO moment: Als het niet lukt het nominatieformulier volgens de eisen in te vullen kan de nominatie niet doorgaan

Toelichting

1. Formuleren OUV

Bij de plaatsing van het BNMP op de voorlopige lijst is een voorlopig Statement of Outstanding Universal Value (SoOUV) beschreven:

'The Bonaire Marine Park has outstanding universal value: the coral reefs, seagrass meadows and mangroves are in superb condition. Its coral reefs are the least degraded in the entire Caribbean Sea' (2).

De informatie voor deze OUV is door Bonaire zelf aangeleverd. De eerste stap is om deze OUV nader te bestuderen en eventueel te herformuleren dan wel gedetailleerder te beschrijven en eventueel nader onderzoek te (laten) verrichten.

De OUV houdt in het kort in dat moet worden beschreven waarom het gebied een exceptionele wereldwijde waarde heeft. Het is niet voldoende om te beschrijven dat het gebied aan één of meerdere van de UNESCO criteria voldoet, ook moet worden aangetoond dat het gebied voldoet aan condities voor integriteit én dat er een adequaat beheer- en beschermingsplan bestaat. Aan de condities voor integriteit wordt een toenemend belang gehecht door UNESCO (Figuur 3). De condities voor integriteit zijn:

1. Het gebied bevat alle elementen nodig voor de OUV;
2. Het gebied is van voldoende omvang voor een complete representatie van alle natuurlijke elementen en processen;
3. Het gebied leidt niet onder negatieve effecten van ontwikkelingen of verzuim van beheer.

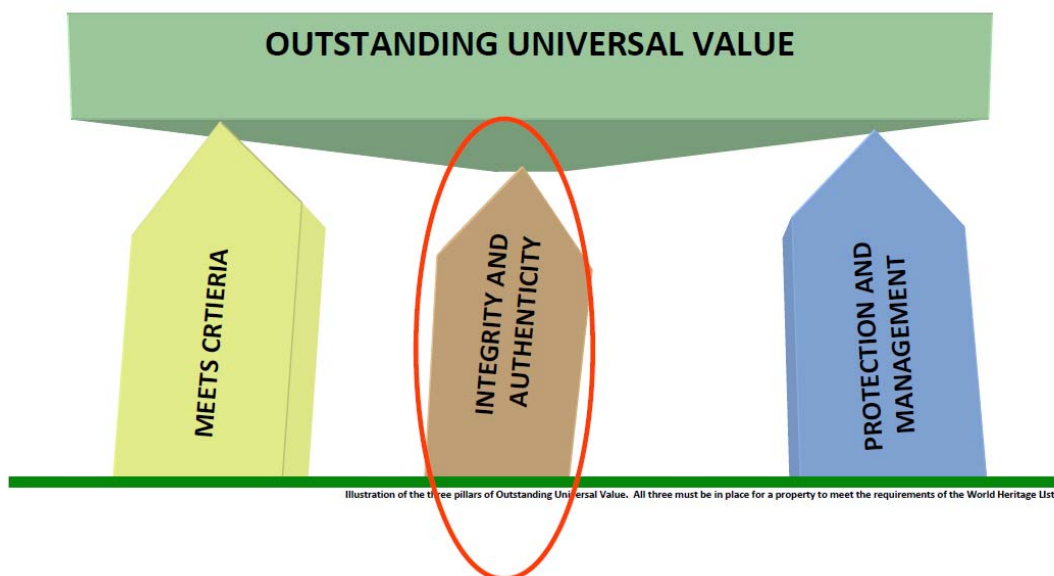
Er moet in ieder geval aan één van de vier UNESCO-criteria voor natuurlijk werelderfgoed worden voldaan. Eerder is voorgesteld om het BNMP op grond van de volgende criteria te nomineren:

Criterion vii: to contain superlative natural phenomena or areas of exceptional natural beauty and aesthetic importance;

Criterion ix: to be outstanding examples representing significant on-going ecological and biological processes in the evolution and development of terrestrial, fresh water, coastal and marine ecosystems and communities of plants and animals;

Een genomineerde erfgoed dat is aangemeld voor criterium vii moet voldoen aan de conditie voor integriteit dat het alle gebieden (in de omgeving) bevat die essentieel zijn voor het behoud van de schoonheid.

Een genomineerde erfgoed dat is aangemeld voor criterium ix moet voldoen aan de conditie voor integriteit dat het voldoende omvang heeft om alle noodzakelijke sleutelementen en processen te bevatten die essentieel zijn voor het lange termijn behoud van de ecosystemen en de biodiversiteit. Een koraalrif moet bijvoorbeeld zeegras of mangroves van nabijgelegen ecosystemen bevatten die de nutriënten- en sedimentbalans van het koraalrif reguleren.

Figuur 3. De drie pilaren voor de Outstanding Universal Value. Authenticiteit is niet van toepassing op natuurlijke werelderfgoederen.

2. Voorbereiding Vergelijkende studie (Comparative Analysis)

Voordat de Comparative Analysis (CA) geschreven kan worden, moet middels een inventarisatie uitgezocht worden of er nog noodzakelijke informatie ontbreekt.

Een resultaat van deze inventarisatie kan zijn dat er nog aanvullend onderzoek moet worden gedaan, bijvoorbeeld om de Outstanding Universal Value duidelijker te krijgen en om als basis te dienen voor de Comparative Analysis.

3. Uitvoeren Comparative Analysis

In deze studie wordt het te nomineren gebied, in dit geval het BNMP, objectief en wetenschappelijk vergeleken met vergelijkbare werelderfgoed gebieden en vergelijkbare overige gebieden in de wereld. Het is belangrijk dat het te nomineren gebied uitzonderlijk is en zich onderscheidt van al eerder aangewezen werelderfgoed gebieden. Het is dus een toets of de OUV echt exceptioneel is op wereldschaal.

Het succesvol afronden van de Comparative Analysis is een duidelijk GO/NO-GO moment. Als deze studie niet in staat is de OUV te bevestigen en/of nieuwe OUV te formuleren, dan heeft een nominatie geen zin.

4. Eventueel bijstellen OUV

Op basis van de Comparative Analysis kan het nodig zijn de OUV te herformuleren. Dit om te zorgen dat de Comparative Analysis de OUV ondersteunt.

5. Nominatie dossier

De laatste stap is het schrijven van het nominatiedossier. De UNESCO heeft daarvoor strikte regels die beschreven zijn in Operational Guidelines versie 12 (laatste versie ten tijde van deze studie en op dit moment nog niet op de UNESCO website).

Een belangrijk onderdeel in het nominatiedossier is de 'Justification for Inscription' paragraaf. Naast de Comparative Analysis, waarin de OUV wordt onderbouwd, moet de integriteit en de begrenzing van het gebied en de ingestelde bufferzones beargumenteerd worden. Ook moet aangegeven worden hoe aan de gestelde voorwaarden voor de bescherming van het gebied voldaan wordt.

Het opstellen van het nominatiedossier is het meest arbeidsintensieve en tijdrovende onderdeel van de nominatie en vraagt om een zeer goede voorbereiding.

UNESCO biedt de mogelijkheid een concept versie van de nominatieaanvraag te laten beoordelen. Op deze manier verkregen commentaar kan in de definitieve aanvraag verwerkt worden.

6 Financiën en ondersteuning

Het opstellen van de nominatie voor de status van UNESCO werelderfgoed kost veel tijd en geld. Bovendien moeten mogelijk kennis van zaken ingehuurd en/of opleidingen gevolgd worden. Daarbij moet men denken aan de tijd van de coördinator, het uitbesteden van de vergelijkende studie en het volgen van een training voor het managen van werelderfgoed gebieden. Om te voorkomen dat deze nominatie halverwege strandt door gebrek aan financiële middelen, moet van tevoren duidelijk zijn of de nominatie haalbaar is. Het is niet ondenkbaar dat eerst extra financiële bronnen gezocht moeten worden alvorens met de nominatie begonnen kan worden.

Mogelijke ondersteuning door UNESCO:

- **Beoordeling concept nominatie.** UNESCO biedt de mogelijkheid om de conceptnominatie te laten beoordelen. Dat betekent dat er commentaar verkregen kan worden, voordat het definitieve nominatiedossier ingeleverd wordt. Dit loopt via de coördinator voor het Caribisch gebied. Ook in de World Heritage Marine Programme is veel ervaring met studies op het gebied van mariene werelderfgoed gebieden (voor contacten zie bijlage 2).
- **Cursussen.** Het 'Netherlands funds-in-trust' en het 'UNESCO Regional Office for Culture in Latin America and the Caribbean' in Havana bieden cursussen aan via het Caribbean Capacity Building Program (CCBP). Dit bestaat uit een aantal trainingen waarvan enkele gericht zijn op het verkrijgen van de werelderfgoed status, zowel voor het culturele als het natuurlijke werelderfgoed. Naast trainingen gericht op het verkrijgen van de status is er ook een training voor het beheer van natuurlijke werelderfgoederen. De modules duren 30 uur en bevatten praktische oefeningen, analyses, regionale cases en discussies. Ze zijn beschikbaar in drie talen: Frans, Engels en Spaans. Het secretariaat van de CCBP (7) is gevestigd in Havana. Van alle trainingen zijn documenten beschikbaar waarin de training beschreven staat (7).

Uiteraard zou hulp kunnen worden gevraagd van de Nederlandse overheid (bijvoorbeeld bij de regio Noord van het ministerie van Economische Zaken die de nominatie van de Waddenzee heeft begeleid). Daarnaast zou geld gevraagd kunnen worden bij organisaties die belang hebben bij een werelderfgoed status.

Tenslotte, in 2008 is de Waddenzee voorgedragen en in 2009 erkend als werelderfgoed(16). Dit gebied is net als het BNMP een marien gebied, met scheepvaart en recreatie. Bij de nominatie van het BNMP zou gebruikt gemaakt kunnen worden van de ervaring die met de Waddenzee nominatie is opgedaan.

7 Kwaliteitsborging

IMARES beschikt over een ISO 9001:2008 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem (certificaatnummer: 57846-2009-AQ-NLD-RvA). Dit certificaat is geldig tot 15 december 2012. De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering is uitgevoerd door DNV Certification B.V.

8 Referenties

- 1 Brief van Nederlandse Antillen: Voorbereidingen voor Nominaties d.d. 27 februari 2003
- 2 Nominatietekst voor voorlopige UNESCO lijst: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5627/>
- 3 World Heritage Papers 4, Proceedings of the World Heritage Marine Biodiversity Workshop, Hanoi, 2002 & The Hanoi Statement (publi_wh_papers_04_en.pdf)
- 4 Regels voor international assistance:
<http://whc.unesco.org/en/intassistance/action=help#process>
- 5 Ontwikkelingsplan Bonaire 2010, herziening december 2011:
(http://bonaigov.an/index.php?option=com_content&view=article&id=998&Itemid=264&lang=nl)
- 6 Nominatieformulier: Operational Guidelines opguide08.pdf
(<http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf#annex5>). Nieuwste versie is opguide12.pdf, deze staat nog niet op de site
- 7 CCBP en trainingsmodules (<http://whc.unesco.org/en/activities/475>)
- 8 Bonaire National Marine Park(<http://www.bmp.org/>)
- 9 Selectiecriteria UNESCO <http://whc.unesco.org/en/criteria/>
- 10 'How much time can herbivore protection buy for coral reefs under realistic regimes of hurricanes and coralbleaching', Edwards et.al., Global Change Biology (2011) 17, 2033–2048
- 11 Inventarisatie I&M om te onderzoeken of Caribisch Nederland voorbereid is op een olie incident (het rapport is nog niet openbaar)
- 12 Uitzonderlijk en Universeel, advies van de Commissie Herziening Voorlopige Lijst Werelderfgoed, Oktober 2010
- 13 Informatie over de Ramsar sites: www.ramsar.org
- 14 Brief van de bewindslieden aan de Tweede Kamer, april 2011:
<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/04/05/kamerbrief-voorlopige-lijst-werelderfgoed.html>
- 15 Brief van de staatsecretaris OCW aan Unesco World Heritage Centre, augustus 2011
- 16 Nominatiedossier Wadden Sea: <http://whc.unesco.org/en/list/1314/>
- 17 Olielek Curacao 2012: <http://nos.nl/artikel/410991>
- 18 Informatie over de op Bonaire aanwezige Ramsar areas:<http://www.bmp.org/ramsar.html>

9 Verantwoording

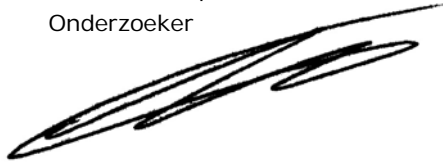
Rapport: C140/12

Projectnummer: 430.82011.02

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het betreffende afdelingshoofd van IMARES.

Akkoord: Dr. ir M.J. Baptist
Onderzoeker

Handtekening:

Datum: 21 december 2012

Akkoord: Drs. J. Asjes
Afdelingshoofd

Handtekening:

Datum: 21 december 2012

Bijlage 1. Overzicht organisaties

Overzicht organisaties en contacten die vertegenwoordigd zouden kunnen/moeten worden in het nominatieteam.

De niet-commerciële organisaties voor de bescherming en het in stand houden van soorten en hun leefomgeving:

Name	Aim	Website
STINAPA Bonaire	Responsible for the protection and conservation of nature on Bonaire through the management of protected areas on land and in coastal water surrounding Bonaire.	www.stinapa.org
Sea Turtle Conservation Bonaire	To ensure the protection and recovery of Bonaire's sea turtle populations throughout their range.	www.bonaireturtles.org
Progressive Environmental Solutions	Focus on the most pressing issues that face threatened areas.	www.proes.org
Echo	Dedicated to the protection of parrots on Bonaire.	www.echo.org
Aliansa Naturalesa Bonaire	Umbrella organization of the nature conservation organizations on Bonaire. Members: all but Echo mentioned before and further: Stichting Donkey's Help, Fundashon Tene Boneiru Limpi, Mangazina di Rei, Stichting Animal Shelter, Fundashon Salba nos Lora	

Bestuurlijke organisatie voor het natuurbehoud op Bonaire:

Island Territory Bonaire		
	Directorate of Spatial Planning and Development, Unit Nature and Environment	http://bonairegov.an
	Directorate of Spatial Planning and Development, Unit of Agriculture, Husbandry and Fishery	http://bonairegov.an
National Government		
	Ministry of Economic Affairs, Agriculture and Innovation Caribbean Netherlands	www.rijksdienstcn.com/pagina/60/economische+zaken,+landbouw+en+innovatie.html

Verder vertegenwoordigers van de toeristen industrie (TCB, BONHATA, BHG, BT&V, BDS, CURO, etc), vertegenwoordiger uit economische hoek, zoals de Kamer van Koophandel, Economische Zaken van OLB & NL, de bevolking van Bonaire.

Ook partijen zoals de haven, waarbij de overheid een belangrijke speler is (Bonaire Holding Maatschappij), de vissers, de botenbouwers enz.

Bijlage 2. Overzicht contacten

In deze bijlage is een overzicht gemaakt van de instanties en hun contactpersonen die betrokken zijn bij deze werelderfgoed nominatie:

UNESCO:

Mrs Nuria Sanz, Contactpersoon van UNESCO voor het Caribisch gebied en Zuid Amerika

Mrs Fanny Douvere, Programma leider van het World Heritage Marine Programme.

Mr V. Marin, Contactpersoon Caribbean Capacity Building Programme CCBP

Ministerie van Economische Zaken

Hayo Haanstra, Portefeuille houder EZ voor Caribisch Nederland

Emilie W.A. van Zijl-Itz, Beleidscoördinatie werelderfgoed voor EZ

Bernard Baerends en Albert Ettema, Siteholder Natuurlijk Werelderfgoed Waddenzee

Ministerie van OCW:

- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Dré van Marrewijk, Focal point voor Werelderfgoed in Nederland

- Directie Cultureel Erfgoed:

Joost van den Boogert, Beleidsmedewerker

Bonaire:

Peter Montanes, Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer, afdeling Milieu en Natuurbeleid